

PREGLEDNI RAD

Sebastian A. KUKAVICA (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)
sebastian.kukavica@hotmail.com

AMERIČKA NEOKONZERVATIVNA KNJIŽEVNA KRITIKA: IRVING KRISTOL I NORMAN PODHORETZ

Primljeno: 2. travnja 2024.

UDK 821.111(73).09Kristol, I.
821.111(73).09Podhoretz, N.
82.09:1:32

DOI: <https://doi.org/10.22210/ur.2024.068.1/04>

Neokonzervativizam valja shvatiti kao oblik američke konzervativne ideologije; kao specifični projekt političke filozofije kojim se nastoji prevladati percipirani stadij nihilizma Sjedinjenih Američkih Država nakon 1968; kao metapolitički projekt osvajanja političke hegemonije prethodnim osvajanjem kulturne hegemonije; te kao specifičnu retoriku restauracije velike pripovijesti američke iznimnosti. Kao matrica središnjih pojmova neokonzervativizma razotkriva se politički mit o dekadenciji. Neokonzervativna književna kritika nastaje iz temeljne metapolitičke postavke da se jedino uspostavom kulturne hegemonije te prevrednovanjem političkih pojmova i konstitutivnih vrijednosti političkog poretka može prevladati dekadencija i otpočeti kulturna palingeneza. Zagovarajući nadzor nad književnošću i njezino plijevljenje od elemenata dekadencije, neokonzervativci modernu književnost shvaćaju kao potencijalnu opasnost i spremnik antinomijske političke imaginacije koja ugrožava američki politički režim iskušavajući i dovodeći u pitanje njegove konstitutivne vrijednosti. Književna se kritika, stoga, shvaća kao metapolitička alatka pomoću koje će se razvlastiti književnost dekadencije te, nakraju, ponuditi vizija moralno ozdravljene, pročišćene književnosti kao apoteoze konstitutivnih vrijednosti političkog režima, ortodoksije republikanske vrline te javnog morala. Remoralizacija književnosti koju neokonzervativci predstavljaju kao cilj književne kritike utoliko je samo dio sustavnog projekta neokonzervativne političke imaginacije, koja se, uslijed proglašenog sloma liberalne političke imaginacije, predstavlja kao jedini dovoljno snažan, političko-filozofski čvrsto utemeljen, ali i ideološki primamljiv okvir ponovnog začaravanja i legitimacije američkog političkog poretka. Analizom književne kritike Irvinga Kristola i Normana Podhoretza kao najutjecajnijih neokonzervativaca prve generacije u ovom će se radu prikazati obilježja neokonzervativnog metapolitičkog rata protiv književnosti dekadencije.

Ključne riječi: neokonzervativizam, metapolitika, dekadencija, Irving Kristol, Norman Podhoretz

1.

Izrastajući iz slavne Rossiterove dijagnoze da se “u polju ideja američki konzervativizam pokazao kao impotentan promašaj” (1955: 235), akademska se disciplina studija konzervativizma u SAD-u konsolidirala uglavnom kao istraživanje o “američkom konzervativnom pokretu nakon 1945.” (East 1986; Critchlow i MacLean 2009), o “američkoj konzervativnoj tradiciji” (Guttmann 1967; Nash 1976; Dunn i Woodard 2003) ili pak o velikoj povijesti američkog konzervativizma (Schoenwald 2001; Farber 2010). Studiji su se konzervativizma u SAD-u, na temelju potonjih pristupa, razvili u standardizirane defetističke pripovijesti o preuranjenoj smrti konzervativizma koji pravo nije uspio ni zaživjeti uslijed trijumfa liberalizma kao sveobuhvatne i neupitne američke političke kulture devetnaestog i ranog dvadesetog stoljeća. Štoviše, unutar discipline kao lajtmotiv provlači se teza da je konzervativizam, unatoč svojim prominentnim ideolozima i propagatorima, kao i svojim publikacijama, institutima i utjecajima na javne politike, doživio spektakularnu smrt ili propast (Tanenhaus 2009; Ryn 2023), jer su konzervativni pokret, tradicija ili ideologija bili “cvijet koji se nije mogao hraniti na kamenom terenu [liberalne] Amerike”, kako se izrazio Rossiter (1955: 223).

66

Još uvijek studijima konzervativizma u SAD-u dominiraju postavke i o fijasqu konzervativnog pokreta i o shvaćanju američkog konzervativizma, posebice nakon 1945, u okviru monolitne povijesti ili jedinstvene velike tradicije koja apsorbira sve konzervativno i antiliberalno inklinirajuće mislioce, intelektualce ili političke aktere, neovisno o razlikama među njima. Upravo su se stoga studiji konzervativizma u SAD-u pretvorili u industriju hiperprodukcije kompendija ili monografija o povijesti konzervativizma, u kojima se daju uopćena obilježja te tobože jedinstvene tradicije ili pokreta, uz nužne biografije ključnih njegovih protagonista, koliko god njihove ideologije različite bile, od Andrewa Jacksona i Williama Tafta preko Russella Kirka, Roberta Nisbeta i Williama Buckleyja do Ronalda Reagana, neokonzervativaca i paleokonzervativaca. No ključni je problem takvoga pristupa što se usvajanjem pojma “američke konzervativne tradicije” ili “konzervativnog pokreta u Americi”, u htijenju da se obuhvate ukupnost i evolucija konzervativnog suprotstavljanja liberalizmu (i to mahom svođenjem konzervativizma na antietatistički odgovor na, primjerice, *New Deal*, *Great Society* itd.), zanemaruju unutarnja ideološka trvenja, pa čak i nadmetanja za preuzimanje monopola na ideološki sadržaj konzervativizma od strane različitih suprotstavljenih konzervativizama. Umjesto razmatranja postojanja “konzervativne tradicije” radije valja istražiti kako se različiti konzervativizmi ponašaju kao suprotstavljeni metapolitički projekti s razvijenim strategijama, platformama i kvantumima moći

upregnutima poradi osvajanja kulturne hegemonije s krajnjim ciljem preuzimanja javnih politika i kontrole nad državom.¹

Polazeći od teze da se konzervativizam samoosvještava kao specifična ideologija tek u 1950-ima (s pojavom mislilaca kao što je Russell Kirk), Paul Gottfried, ključni ideolog paleokonzervativizma, ustvrdio je da se, posebice nakon prijelomne 1968, i ne može govoriti o tradiciji ili pokretu američkog konzervativizma, jer se pojavljuju konzervativizmi koji se, otad nadalje, bore za monopol nad impregniranjem sadržaja konzervativne ideologije vlastitim pojmovljem (2007: 45). Gottfried pritom neokonzervativizam vidi kao pionirski metapolitički konzervativizam koji je, nakon 1968, svoju inačicu konzervativizma, utemeljenu na mitovima poput države blagostanja, demokratskog kapitalizma i wilsonovske vanjske politike, predstavio kao njegovu apoteozu (*ibid.*). Naravno, Gottfried će u takvoj inačici konzervativizma – afirmirajući istovremeno vlastito, tzv. paleokonzervativno tumačenje ispravnog ideološkog sadržaja konzervativizma – dijagnosticirati prevrednovanje vrijednosti "stare desnice" podignute na zasadama antietatizma, to jest "kapitalizma slobodnog tržišta, kršćanskog morala i globalne borbe protiv komunizma" (*ibid.*: 9).

Suprotstavljanjem neokonzervativizmu i predstavljanjem političkog pojmovlja "stare desnice" kao obnove autentičnog ideološkog sadržaja konzervativizma, što ga je neokonzervativizam navodno iskrivio, Gottfried zapravo odbacuje tumačenje tzv. američkog konzervativizma kao organske tradicije razvoja poli-

¹ Metapolitika obuhvaća strategiju političkog djelovanja s krajnjim ciljem osvajanja političke moći prethodnim utemeljenjem i konsolidacijom kulturne hegemonije, a ujedno označava i projekt prevrednovanja središnjih političkih pojmova i vrijednosti u skladu s ideološkim pozicijama metapolitičkog izazivača hegemonijskih paradigmi. Zato Pierre Krebs metapolitiku shvaća kao "intelektualni *coup d'état*", a potom i kao "estetski i etički *coup d'état*", kojim se trebaju "najaviti nova kultura i nove vrijednosti" (2012: 55). Takva ideja metapolitike obuhvaća i borbu za prevlast nad intelektualnom domenom s ciljem iniciranja promjena paradigmi, ali i "duhovnu revoluciju" kojom se utemeljuje posve nova kultura s posve novim konstitutivnim vrijednostima. Metapolitički rat utoliko nije samo rat za pojmove, nego i rat koji za cilj ima proširiti novu vrstu "svijesti" među izabranom duhovnom elitom i njezinom sljedbom. Ne čudi stoga što Guillaume Faye, ideolog nove desnice, definira metapolitiku kao "propagandni napor – ne nužno određene stranke – širenja ideološkog korpusa ideja koje predstavljaju globalni politički projekt" (2011: 214). U zagovoru "gramšijanizma zdesna" De Benoist ističe da država nije samo represivni aparat, već i "implicitna ideologija" konsolidirana među članovima društva koji iskazuju "mentalnu privrženost svjetonazoru koji konsolidira i opravdava državu" (2019). Stoga, prema De Benoistu, središnja zadaća metapolitike, kao strategije izazivanja i nadomještanja određene hegemonijske ideologije, sastoji se od "subverzije umova", a ona postaje moguća tek kada se okupira "kulturni prostor", prevrednuju hegemonijske vrijednosti i ideje te probudi nova "svijest" u subjektima. Zato Greg Johnson, ključni ideolog *alt righta*, metapolitiku shvaća kao "nepolitičke i izvanpolitičke uvjete koji čine politiku mogućom" (2018).

tičkih ideja te o potonjem isključivo razmišlja kao o areni metapolitičkog sukoba različitih kvantuma moći u ratu za monopol na određenje što to konzervativizam doista jest i što je točno njegov ideološki sadržaj. Neokonzervativizam, paleokonzervativizam, alternativna desnica, a u posljednje vrijeme i trampizam, u takvom se okviru pojavljuju kao domene ideja koje ne samo da sebe teže predstaviti kao apoteozu istinskog ideološkog sadržaja konzervativizma (u skladu, dakako, s vlastitom ideološkom morfologijom) već nastoje ponuditi i svoj naglašeno metapolitički plan osvajanja političke vlasti. Umjesto analize tradicije ili pokreta američkog konzervativizma valja se, stoga, fokusirati na suprotstavljene konzervativizme u SAD-u te na njihove različite definicije ideološkog sadržaja konzervativizma, kao i na različite strategije i koncepte vođenja metapolitičkog rata, to jest "okultnog rata" (Evola 2002), protiv ideoloških neprijatelja – ne samo liberalizma već i svih identificiranih metapolitičkih sila nihilizma.

2.

68

Uz paleokonzervativizam, alternativnu desnicu i, najrecentnije, trampizam jedan od najjasnijih metapolitičkih projekata ideološkog pokoravanja konzervativizma u SAD-u (te pokušaja osvajanja političke hegemonije prethodnom konsolidacijom kulturne hegemonije) jest neokonzervativizam. Dosad se američki neokonzervativizam mahom tumačio u okvirima teorija međunarodnih odnosa (Williams 2005; Ryan 2010): kao pokret koji je za krajnji cilj imao utjecati na vanjsku politiku (Gary 2004; Cooper 2010; Väisse 2010), kao intervencionistička vanjska politika uparena s kritikom *Great Society* reformi (Heilbrunn 2009) te kao politički pokret suprotstavljanja novoj ljevici (Steinfels 1979). Čak i među samim neokonzervativcima dominira tumačenje prema kojem je neokonzervativizam heterogen intelektualni pokret, pa čak i inklinacija bez većih ideoloških konstanti usmjerena prema zajedničkim neprijateljima: "novom liberalizmu [Demokratske stranke]" i "čitavom napadu na legitimnost američkog društva" (Kirkpatrick 2004: 239). Može se primijetiti da neokonzervativci vlastiti pokret shvaćaju u okvirima minimalne definicije: prema Kristolu, neokonzervativizam je tek "politička tendencija" koja nastoji promijeniti dominantne političke paradigme kroz kulturu, medije, akademiju i, u konačnici, javne politike (2011: 148), dok je, prema Podhoretzu, riječ o reakciji na "antiameričke" ideje proizašle iz "radikalnog pokušaja poništavanja i, u konačnici, uništenja onog poretka koji je postojao u Sjedinjenim Državama" (1979: 329).

No neokonzervativizam valja shvatiti u puno široj definiciji: kao oblik konzervativne ideologije; kao specifični projekt političke filozofije kojim se nastoji prevladati percipirani stadij nihilizma u kojem se Amerika navodno nalazi nakon 1968; kao metapolitički projekt s jasnim ciljem ne samo utjecaja na javne politike već i osvajanja političke hegemonije prethodnim osvajanjem kulturne hegemonije; te kao specifičnu retoriku restauracije velike pripovijesti američke iznimnosti, u koju se savršeno uklapaju središnji pojmovi neokonzervativizma – pojmovi države moći, izvanrednog upravljanja, moralizma američke državne moći te konstitutivnog političkog mita o dekadenciji. Ideološki, neokonzervativizam je kulturnopesimistička reakcija na percipiranu hegemoniju "nove ljevice", šezdesetosmaške "kontrakulture", to jest "novog liberalizma" Demokratske stranke tijekom druge polovice 1960-ih, a ujedno je riječ i o kritici antietatističke ideologije starog američkog konzervativizma. Odbacujući stari konzervativizam, ali istovremeno predstavljajući "novu ljevicu" i suvremeni liberalizam kao apoteozu duhovno-povijesnog stadija dekadencije američkog političkog režima, neokonzervativizam se konstituira kao projekt preporoda američkog političkog režima kao države moći koja posjeduje ne samo moralnu misiju već i iznimnu prirodu, poradi kojih nužno mora djelovati u okvirima trajnog izvanrednog stanja, oslanjajući se na izvanredno upravljanje. Utoliko ideološki neprijatelj neokonzervativizmu nije samo devalvirani liberalizam (koji iskliznućem u "novu ljevicu" prekida organski razvoj američkog političkog režima te nihilistički prevrednuje konstitutivne – klasičnoliberalne – vrijednosti tog režima, čija se bit time nepovratno mijenja), već je to i stari antietatistički konzervativizam koji u državi moći, moralizmu državne moći i modelu izvanrednog upravljanja u uvjetima kontingencije nije detektirao konstitutivne vrijednosti SAD-a. Zato će Kristol ustvrditi da je istinski cilj neokonzervativaca bio "preobratiti Republikansku stranku, i američki konzervativizam uopće, protivno njezinoj volji, na novu vrstu konzervativne politike prikladne za upravljanje modernom demokracijom" (2011: 190).

Neokonzervativizam sebe na ideološkom planu vidi kao projekt koji iznova afirmira konstitutivne vrijednosti američkog političkog režima (ujedno ih iznova gradeći i usavršavajući) nasuprot percipiranom stanju dekadencije i nihilizma u kojem se nalazi SAD. Utoliko je neokonzervativna ideologija neodvojiva od političko-filozofskog projekta "obnove moralnih temelja" (Novak 1993: 201) američkog režima i političke kulture. Kulturna je palingeneza Amerike, iz takve perspektive, moguća isključivo ako se pojavi "neki novi Aristotel" (*ibid.*) koji će, kao odgojitelj budućih organskih intelektualaca i kao jezgra metapolitičke vojne za kulturnu hegemoniju, iznova afirmirati "novi set moralnih i intelektualnih vrlina" (*ibid.*) u kojima će biti utjelovljena bit okaljanih i prevrednovanih konstitutivnih

vrijednosti. Neokonzervativizam percipira sebe kao mesijansku avangardu u ratu "između onih koji gaje vječne istine i vrijednosti te onih koji na te istine i vrijednosti gledaju s prezirom" (*ibid.*: 205). Metapolitički rat koji zamišljaju neokonzervativci oganj je pročišćenja i izbavljenja kulture od dekadencije i nihilizma, te može uspjeti samo ako se kultura vrati napuštenim i obezvrijeđenim postulatima predmoderne političke filozofije. Utoliko, u neokonzervativizmu se javlja i ideja da je čak i klasični liberalizam, kao temelj američkog političkog režima, potrebno usavršiti, nadograditi i učvrstiti tako što će ga se oplemeniti novim sadržajem i pročititi od klica iz kojih je navodno proizašao nihilizam. Budući da je moderitet, kako tvrdi Novak, u sebi krio silnice koje su "izvršile masivno prevrednovanje vrijednosti [...] izokrećući moralni svijet naglavačke" (*ibid.*: 212), zadaća je neokonzervativizma obnoviti "stožerne i najdublje američke ideje" (*ibid.*: 208), ali njihovim čvršćim povezivanjem upravo s postulatima predmoderne političke filozofije kao objektivnog znanja o dobrom životu i najboljem političkom poretku.

Kristol zato ističe da neokonzervativizam valja shvatiti primarno kao prevladavanje "destruktivnih elemenata unutar modernog liberalizma" (1995: 380). Neokonzervativizam "nastoji ići onkraj suvremenog liberalizma na način na koji to sve reformacije, bilo religijske ili političke, čine – povratkom originalnim izvorima liberalne vizije i liberalne energije, kako bi potonje ispravile iskrivljenu verziju liberalizma koja je današnja ortodoksija" (1983: 75). Neokonzervativizam, prema Kristolu, treba biti ideološka inovacija: nova kombinacija "reformskog duha [klasičnog liberalizma] i konzervativnog ideala" koja će uspjeti u misiji "vraćanja vrlini njezine izgubljene ljupkosti" (1970: 14). Povratak klasičnom liberalizmu samim je time čin prevladavanja liberalizma i iznalaženja konstitutivnih vrijednosti američkog političkog režima – republikanskih vrлина kao temelja i okvira *commonwealtha* – onkraj inherentnog nihilizma liberalizma. Štoviše, denunciranje liberalizma zbog ideoloških manjkavosti koje rađaju nihilizam navodi Kristola da istinske temelje neokonzervativizma pronalazi u "predmodernoj političkoj filozofiji Platona, Aristotela, Tome Akvinskog, Hookera, Calvina i drugih [...] jer ćemo možda u njoj otkriti sastavnice nasušno potrebne ovoj duhovno opustošenoj civilizaciji koju smo izgradili na onome što je nekoć izgledalo kao čvrste buržoaske osnove" (*ibid.*: 14–15).

Naravno, za neokonzervativce Sjedinjene su Države po prirodi, odnosno po svojim konstitutivnim vrijednostima, utjelovljenje najboljeg političkog poretka koji počiva na političko-filozofskoj mudrosti i znanju o načinu na koji se najbolje može organizirati politički život svugdje i uvijek. Američki politički režim za neokonzervativce nije tek bilo kakav oblik društvene i državne organizacije života nalik na sve ostale režime, već je riječ o utjelovljenju najboljeg političkog poretka

koji je povijest vidjela: *politeie* i *commonwealtha* u kojima biva konkretizirana ukupnost mudrosti i znanja političke filozofije. Kristol zato Ameriku shvaća kao "republikansku samoupravu" čije su konstitutivne vrijednosti "tradicionalne 'republikanske vrline' samokontrole, samoodrživosti i nesebične brige za opće dobro" (1995: 238). Kao "republikanska samouprava", Sjedinjene su Države stvorene kao antipleoneksični mehanizam upravljanja lošim (antinomijskim) strastima te kultivacije "samodiscipliniranog naroda" (*ibid.*: 242). Kristol nadalje ističe: "naša revolucionarna poruka – ne samo poruka Revolucije već i američke političke tradicije od *Mayflowera* i Deklaracije neovisnosti do Ustava – jest da samodiscipliniran narod može stvoriti političku zajednicu u kojoj će uređena sloboda poticati i ekonomski prosperitet i političko sudjelovanje" (*ibid.*: 247). Prema Kristolu, Sjedinjene Države nisu demokracija, već republika u kojoj vladaju vrline i "uređena sloboda" te u kojoj država neutralizira negativne, tj. antipolitičke i antonomijske afekte kako bi požuda, sebeljublje, partikularna volja i ostale idiotske strasti bili prevladani poradi uklapanja individuuma u mistiku tvorbe opće volje političke zajednice. Amerika je najbolji politički režim jer su očevi utemeljitelji, prema Kristolu, konstruirali republiku kao miljokaz objektivnih istina o dobrom životu do kojih je doprla politička filozofija (prije svega ona predmoderna): demokraciju su vidjeli kao spremnik antinomijanzma i začetak tiranije, u asocijalnom sebeljublju otpalom od mistike tvorbe opće volje pronašli su kontagij političke zajednice, u slobodi koja ne bi bila podređena republikanskoj vrlini (tj. "uređena" ili "oplemenjena") detektirali su izvor anomalije, a svemu tome suprotstavili su republiku kao politički režim uokviren vrlinom u kojem "potraga za interesom nužno mora biti ispravno shvaćena, a da bi shvaćanje potonje bilo ispravno, potrebne su blagonaklone, korektivne poluge i kočnice novog političkog mehanizma kako bi se stvorila [...] politička zajednica općeg dobra [*commonwealth*]" (*ibid.*: 330). Poradi svega toga Amerika biva shvaćena kao politički endem u okvirima svjetske povijesti: kao *politeia* ili *commonwealth* koji je u neprijateljskim uvjetima dominacije tiranija (neporedaka) i ostalih oblika loših političkih režima ipak uspio ne samo zaživjeti, kao najbolji politički režim, već se i održati kao enklava političke slobode s "imperijalnim poslanjem" (*ibid.*: 102) misionarskog širenja i očuvanja te rijetke slobode.

Utoliko, američka se država shvaća kao država moći, ali koja posjeduje moralni legitimitet, s obzirom na to da svoju moć može primijeniti svugdje i uvijek na korist onog objektivno dobrog i važećeg, jer je sama, na temelju objektivno važećeg znanja političke filozofije, utjelovljenje najboljeg političkog poretka. Samim time neokonzervativizam razvija vlastiti pojam države, vršeći prevrednovanje stare konzervativne ideje izolacionističke države i zamjenjujući je novom

idejom države moći – države utemeljene i na suverenoj moći izvršne vlasti i na izvanrednom upravljanju kao tehnicima trajnog vladanja u kontekstu globalne anomije u kojoj su tiranije pravilo, a *politeie* iznimke. Podhoretz će ustvrditi da je Bushova doktrina sasvim logičan i posve legitiman način izvršavanja američke državne moći okružene anomijom i kontingencijom zbog toga što, prije svega, promiče ono što je moralno ispravno, "sijajući sjeme slobodnih institucija" (2005: 126) u okrilju globalne džungle. Kao drugo, prema Podhoretzu, Bushova doktrina djeluje preventivno time što neutralizira tiranije u korist jačanja republika vodeći se njegovom maksimumom "neću čekati na događaje dok se opasnosti umnožavaju; neću stajati po strani dok se opasnost sve više približava" (*ibid.*). Republika, prema takvom shvaćanju, nužno mora preventivno djelovati kako bi svoju iznimno rijetku enklavu političke slobode očuvala od neminovnog nasrtaja tiranija odnosno neporedaka. Ništenje se tiranija, utoliko, iz neokonzervativne perspektive, vidi kao preduvjet očuvanja "oplemenjene" ili "uređene slobode". Republika je, stoga, u neokonzervativnoj misli shvaćena kao *politeia* ili *commonwealth* koji nužno mora posegnuti za svim prerogativima države moći, u trajnom izvanrednom stanju kako bi se očuvala ta enklava slobode u džungli tiranija.

72

Neokonzervativizam uviđa da su s trijumfom "nove ljevice", uslijed potpadanja liberalizma pod vlast nihilizma (zbog napuštanja i prevrednovanja vrijednosti klasičnog liberalizma) te zadržanosti starog konzervativizma u izolacionističkim i antietatističkim okvirima, izvorni pojam američkog političkog režima i ispravno određenje američke države kao države moći radikalno prevrednovani. Prema neokonzervativcima, pravo se naliče nihilizma – kao projekta nadomještanja konstitutivnih vrijednosti američke *politeie* antitezama tih vrijednosti, čime se desakralizira i ništi bit *politeie* koja biva transformirana u anomiju nalik na sve ostale anomije, među kojima je SAD rijetkost – ogleda upravo u tome što je, uslijed metapolitičkog djelovanja "nove ljevice" ili "kontrakulture" u 1960-ima, konsolidirano shvaćanje američke državne moći kao suštinski nemoralne i zle. Podhoretz će zato nihilizam pronaći u sustavnom napadu na mitologiju američke iznimnosti s ciljem ocrnjivanja i poništavanja postavke o suštinski moralnoj prirodi američkog političkog režima i o nužnosti provođenja američke državne moći u iznimnim situacijama kako bi se činilo ono što je moralno ispravno (1979: 251). Nihilizam se, utoliko, vidi kao dovršenost okultnog rata "unutarnjih neprijatelja" Amerike, koji svoju krajnost doseže u prevrednovanju ideje države i prirode američkog političkog režima, pri čemu se taj prijelom konkretizira u domeni ne samo civilnog društva već i političkog društva,² uspjevši preobraziti

² Prema Gramsciju, ona društvena grupa ili klasa koja nastoji utemeljiti vlastitu dominaciju u društvu i državi nužno mora razviti vlastite "organske intelektualce" koji će svojim idejama i

javne politike i paradigme djelovanja državnog aparata koji, lišen moralne moći, misionarskog poslanja, iznimnosti svojeg postojanja, uklopljenosti u transcendentne okvire te providnosti povjerenog mandata za izvanredno djelovanje u okvirima kontingencije, postaje tek bezdušan mehanizam jednak svima drugima, država-stroj neutemeljena na objektivnim istinama.

Za neokonzervativce je trijumf takve ideje države ne samo nasilan prekid organskog razvoja američkog političkog režima već i skandalozno oskvrnuće njegovih konstitutivnih vrijednosti. Zato će Podhoretz ustvrditi da su čuvari američke *politeie* "smrtno ugroženi radikalnim pokušajima da se potkopa i u konačnici uništi taj poredak kakav je postojao u Sjedinjenim Državama" (*ibid.*: 329). Stoga, osim kao ideologija i projekt političke filozofije, neokonzervativizam se konstituira ujedno i kao metapolitička strategija prevladavanja nihilizma ovladavanjem sferom kulture (medijima, umjetnošću, *think-tankovima*, izdavačkim kućama itd.) kao platformom za osvajanje političke moći (javnih politika, državnog aparata itd.). Metapolitika pruža neokonzervativizmu mogućnost vraćanja percipiranog izvornog sadržaja političkim pojmovima i konstitutivnim vrijednostima političkog režima Sjedinjenih Država.

Tek se metapolitičkim ratom otvara i obećanje kulturne palingeneze. Pritom se kao konstitutivni mit neokonzervativizma, usađen u veliku pripovijest o američkoj iznimnosti i izbavljenju nakon lutanja divljinom, razotkriva politički mit o dekadenciji, koji služi kao "mitsko-ideološka pripovijest" čija je zadaća "osigurati kolektivnim subjektima onu temeljnu ulogu naracije i identifikacijske funkcije koju su nekoć imali tradicionalni utemeljiteljski mitovi" (Xiberras 2012: 14). Politički se mit o dekadenciji, utoliko, pojavljuje kao mit o obnovi, koji dekadenciju shvaća – u okvirima političke teologije i filozofije povijesti – "kao terminalnu fazu u duhovno-povijesnom razvoju prethodno organski kohezivne kulture, čije konstitutivne vrijednosti bivaju prevrednovane odnosno izokrenute u svoje inverzije" (Kukavica 2023: 126). Dekadencija se shvaća kao faza povijesnog pada, moralnog i političkog propadanja te percipirane organske bolesti kulture čije se konstitutivne vrijednosti, uslijed trijumfa projekta nihilizma, nadomještaju novim sadržajem, koji je negacija biti tako mišljene kulture. Dekadentna se Amerika zato zamišlja, u kulturnopesimističkom ključu, ne toliko kao politička zajednica koliko kao anomija u kojoj se

djelovanjem legitimirati i konsolidirati moć političkog poretka i u društvu (2000: 305). Gramsci stoga uvodi razlikovanje između "civilnog društva" i "političkog društva" (države), shvaćajući "civilno društvo" kao prostor u kojem dominantne skupine održavaju svoju moć pomoću hegemonije utemeljene na "spontanom pristanku koji mase populacije daju općem smjeru koji dominantna temeljna grupa nameće društvenom životu" (*ibid.*: 307).

zbiva skandalozno odvajanje sebstva od transcendentalnih okvira, od objektivno važećeg pojma dobrog života i od organskog tijela političke zajednice u kojem tek sebstvo postiže ostvarenje i smisao. Tek se u osjećaju pada u dekadenciju, pred kulturnopesimističkim očištem, razotkriva zbilja trijumfa nihilizma. Kristol tako "vrtoglavicu i očaj nihilizma" suvremene Amerike pronalazi tek kada kritički dijagnosticira da se Amerika nalazi u dekadenciji, jer je stari američki politički režim zamijenila nova politička kultura dezintegracije – kultura "pojedince naglo 'oslobođenog' od suverenosti tradicionalnih vrijednosti" (2011: 149). No, kao što uviđa Griffin, tek se zaokruživanjem vizije dekadencije postavljaju temelji za zamišljanje ponovnog kulturnog rođenja ili palingeneze, jer "propast, smrt i razaranja služe kao nužan preludij za regeneraciju, ponovno rođenje i obnovu" (2007: 283).

74

Tek padom na dno življenog iskustva nihilizma, tek kušanjem "vrtoglavice i očaja nihilizma", mogući postaju preporod i obnova, koji imaju završiti u reafirmaciji i dodatnom očvršćivanju američkog političkog režima kao apoteoze *politeie*, američke političke kulture zasađene na jasnom moralu i setu vrlina (koje omogućuju tobožnje harmonično uklapanje sebstva u transcendentalno uokvirenu organsku zajednicu dobrog života) te američke države moći kao misionarsko-moralističke države okružene anomijom. Takav se mit ne nalazi samo ugrađen u neokonzervativne diskurse o političkoj filozofiji, vanjskoj politici ili kritici "kontrakulture", već on premrežuje i neokonzervativnu književnu kritiku koja se obračunava s percipiranom dekadencijom u američkoj književnosti (kao ozbiljenjem nihilizma), pri čemu se razobličavanje dekadencije pretvara u temelj za kristaliziranje vizije palingeneze kao neminovnog pročišćenja kulture i njezina vraćanja napuštenoj biti. Dosad se o neokonzervativnoj književnoj kritici pisalo začuđujuće rijetko, a kada bi se o njoj i pisalo, mahom bi to bile studije o određenim publikacijama ili pak biografijama i djelovanju istaknutih neokonzervativaca (Abrams 2010). U ovom se radu, analizom književnih kritika Irvinga Kristola i Normana Podhoretza, nastoji prikazati kako su se kroz medij književne kritike, a na temelju političkog mita o dekadenciji, afirmirali i konsolidirali ideologija, politička filozofija, metapolitički projekt, kao i retorika iznimnosti američkog neokonzervativizma, što omogućava potpunije shvaćanje metapolitičkih strategija za kojima poseže neokonzervativizam u reakciji na nihilizam i u pokušaju da ga prevlada.

3.

Književna je kritika za neokonzervativizam bila samo jedan u nizu kanala kroz koje su neokonzervativni intelektualci nastojali provesti u djelo kulturnu palingenezu

i povratak političkog režima njegovim percipiranim izvornim vrijednostima i mitovima. Štoviše, književna je kritika bila shvaćena kao dio šire platforme analiziranja duhovno-povijesnog stadija dekadencije nihilizmom zaražene američke kulture te zamišljanja ponovnog začaravanja potonje na tobože ispravnim i autentičnim temeljima. U tom smislu, u neokonzervativnoj se metapolitici teško može uspostaviti rez između književne kritike, analize vanjskih politika ili socioloških studija o usponu "nove klase", jer je u sva tri slučaja riječ o kanalima kroz koje biva proliferiran metapolitički projekt izgradnje neokonzervativne kulturne hegemonije. Književnost je pritom shvaćena kao domena ideja u kojoj se odražavaju dekadencija i nihilizam moderne Amerike, koja, upravo zbog toga, može biti transformirana – uvjeravanjem kroz književnu kritiku – u jezgru resakralizacije američkog političkog režima i njegovih konstitutivnih vrijednosti. Za neokonzervativce je roman, kao popularna književna vrsta, jedan od ključnih stupova potencijalne kulturne hegemonije. Štoviše, roman je instrument koji se u platonističkoj maniri može iskoristiti kako bi se ojačale vrline građanstva te kako bi se konsolidirale percipirane zdrave vrijednosti političkog poretka i okvir za samoostvarenje pojedinca unutar njega. Ukratko, roman, shvaćen kao odraz ideologije, prerasta u još jedan od metapolitičkih kanala borbe protiv dekadencije i nihilizma.

Još je u *The Liberal Imagination (Liberalna imaginacija)* Lionel Trilling ustvrdio da su "modernu europsku književnost [...] napisali ljudi koji su bili indiferentni ili čak neprijateljski nastrojeni prema tradiciji demokratskog liberalizma kakav poznamo: Yeats i Eliot, Proust i Joyce, Lawrence i Gide – ti ljudi, čini se, ne potvrđuju one društvene i političke ideale u koje mi vjerujemo" (1953: 286). Ključni paradoks koji Trilling otkriva jest to što je liberalizam postao "ne samo dominantna već i jedina intelektualna tradicija u Sjedinjenim Državama" (*ibid.*: 5), ali je domena kulture i književnosti postala prostor kojim dominiraju antiliberalne ideje i imaginariji suštinski suprotstavljeni konstitutivnim mitovima liberalne imaginacije. U eseju "On the Teaching of Modern Literature" ("O nastavi moderne književnosti") Trilling uviđa da je "karakterističan element moderne književnosti [...] ogorčena nit neprijateljstva prema civilizaciji" (1980: 11). On uočava nešto zastrašujuće u modernoj književnosti: njezinu mržnju prema civilizaciji i izgrađenost na evokaciji imaginarija stanja prije ili onkraj civiliziranosti, stanja primitivnosti ili pak stanja u kojem bivaju oslobođene strasti koje je projekt moderne liberalne države nastojao neutralizirati i staviti pod nadzor. Zato će Trilling istaknuti da "ništa nije tipičnije za modernu književnost od njena otkrivanja i kanonizacije prvotnih, neetičkih energija" (*ibid.*: 16). Moderna književnost, a posebice roman, prema Trillingu, prerastaju u spremnik mržnje prema liberalnoj političkoj imaginaciji: štoviše, moderni roman prerasta u osnovnu ćeliju kulturne

pobune protiv konstitutivnih vrijednosti liberalnog političkog poretka. Esej u *The Liberal Imagination* kojim se utire put neokonzervativnoj književnoj kritici jest "The Function of the Little Magazine" ("Funkcija malog časopisa"), u kojem možemo pronaći metapolitički diskurs o potpadanju sfere "kulture" u liberalno-demokratskim društvima pod utjecaj antiliberalnih snaga. Prema Trillingu, "duboka mjesta imaginacije" (1953: 102) u američkom društvu nisu samo ostala odvojena od liberalne imaginacije, već ih je preuzela neprijateljska kultura, to jest ideje neprijateljske prema liberalizmu. U takvim okolnostima Trilling vidi *Partisan Review* kao metapolitički kanal ideološkog preoblikovanja središnjih političkih pojmova, ali i imaginarija i ideologema političke imaginacije.

Prihvatajući Trillingovu dijagnozu da je u liberalnim demokracijama književnost postala spremnik antiliberalnih imaginarija, Irving Kristol sagledavao je književnost i u vezi s "republikanskim moralom" i "građanskim vrlinama" (1983: 57) i u vezi s afirmacijom "duhovnih temelja buržoaskog društva" (1995: 121), pri čemu je, baš kao i Trilling, u dominantnom dijelu suvremenih književnih tendencija detektirao antiliberalni naboj. Prema tipičnoj neokonzervativnoj tezi, književnost je (kao i umjetnost općenito), posebice nakon 1968, postala prostor kojim je ovladala "kontrakultura" kao percipirani egzistencijalni neprijatelj "republikanskog morala" i "duhovnih temelja" američkog političkog režima. Kristolova će književna kritika zato biti fokusirana na dijagnosticiranje nihilizma u suvremenoj američkoj književnosti, čime se ujedno konsolidira i politički mit o dekadenciji. U tom je smislu jedan od značajnijih eseja "Pornography, Obscenity and the Case for Censorship" ("Pornografija, opscenost i obrana cenzure") u kojem Kristol do kraja dovodi neokonzervativno shvaćanje "moralno ispravne" umjetnosti usklađene s ispravnom političkom imaginacijom i republikanskim vrlinama američkog političkog režima. Na početku eseja već ističe snagu koju romani imaju u "kvarenju" građanstva, jer "nijedno društvo ne može biti indiferentno prema načinima na koje se njegovi građani javno zabavljaju" (1983: 45). Književnost ima moć utjecaja na načine razmišljanja i ponašanja, ali i na imaginaciju onoga tko je čita, a ključni je problem "moderne" književnosti u SAD-u, prema Kristolu, to što ona sasvim neskriveno "kvari" imaginaciju ne samo nihilističkim već i antiameričkim idejama.

Za Kristola De Sadeova *Justine* nije tek obično književno djelo, već je riječ o "opscenosti" koja ide direktno protiv konstitutivnih mitova i "duhovnih temelja" američkog režima i koja, posljedično, "kvari" građane u čijoj se imaginaciji potkopava "ortodoksija" republikanske vrline; utoliko je "opscenost" shvaćena kao "subverzija civilizacije" (*ibid.*: 49). Književnost koja promiče "opscenost" u javnoj sferi nije, za Kristola, ništa drugo doli revolucija protiv "republikanske vrline" i pokušaj

oslobađanja emotivističkog individuuma od države koja upravlja "infantilnijim i iracionalnijim dijelovima" sebstva građana, u njihovu korist, neutralizacijom i disciplinom (*ibid.*: 51). Štoviše, "opscenost" je, prema takvom shvaćanju, neskriveno uvođenje kontagija dekadencije u nekoć zdrav kulturni organizam koji, jednom iskvaren, neminovno srlja u propast. Zato Kristol zagovara cenzuru "opscene" književnosti, u skladu s kojom bi djela poput *Justine* bila udaljena od javnosti kako ne bi "kvarila" građanstvo. Kristol u *Justine* neće vidjeti dekadentski roman koji sustavno i namjerno poseže za estetikom transgresije i šoka kako bi prodro u istinu o nihilizmu kao političko-teološkom obzoru života u epohi moderne, već će u njoj vidjeti suštinski zao tekst, tekst koji je izvor moralne zaraze i urušavanja političkog režima utemeljenog na ortodoksiji vrline. Romani poput *Justine* za neokonzervativne će kritičare biti ne estetski domišljena književna djela koja u sebe upijaju aberaciju i monstroznost, satirički preuveličanu onkraj svake mjere, s ciljem prikazivanja stravične istine o dekadenciji modernog Zapada i nihilizma kao biti moderniteta, već će biti shvaćeni isključivo kao "opsceni" tekstovi, kao dekadentna djela u kojima se odražava dekadencija Zapada. Iako u eseju nijedno suvremeno ime američke književnosti nije eksplicitno spomenuto, može se iščitati koji bi se autori (npr. Burroughs i Ginsberg) našli na listi "opscenih" ugroza poretku, s obzirom na to da Kristol esej konstituira kao razračunavanje s dekadentnom književnošću koja je zamišljena – u maniri psihopatoloških književnokritičkih pristupa književnosti dekadencije – tek kao simptom bolesti kulturnog organizma u dekadenciji. Pritom je bitno uočiti da Kristol književno djelo vidi tek kao odraz i vakuum koji u sebe upija ideologiju i koji se toj ideologiji podčinjava: ono književno djelo koje se dijagnosticira kao "opsceno" shvaća se ne kao fikcija koja ideologeme i imaginarije (uključujući i prikaze dekadencije) podređuje svojoj prirodi, već kao prošireno polje metapolitičkog odnosno ideološkog djelovanja nihilizma. Roman poput *Justine* pritom nije shvaćen kao estetski domišljeno djelo koje prokazuje dekadenciju i nihilizam, već biva prikazan tek kao odraz dekadencije i nihilizma, to jest tek kao ideološki artefakt dekadencije.

U eseju "It's Obscene but Is It Art?" ("To je opsceno, ali je li i umjetnost?") Kristol će još detaljnije razviti prethodni argument, tvrdeći da dekadentna književnost nije samo estetičko pitanje, već i egzistencijalni udar na poredak i njegovu etiku jer tobože utjelovljuje *gisant* nihilizma. Kristol eksplicitno povezuje nihilizam u književnosti 20. stoljeća s trijumfom liberalne imaginacije, kao otvaranja prostora za "permanentnu revoluciju u umjetnosti" (2011: 132), kojom kriterij vrednovanja umjetnosti nisu tradicionalna estetika ili stari sustavi vrijednosti, već su to emotivizam umjetnika, individualni osobni osjećaj "što jest i što nije 'umjetnost'" (*ibid.*). Neokonzervativna će kritika u kvarenju liberalizma iznutra, to jest u kontagiju

nihilizma u srži liberalizma, pronaći ključnu legitimaciju za vlastito postojanje, ali i ideološku specifičnost u odnosu na propali projekt liberalizma. Ako je već liberalizam prikazan kao projekt koji, unatoč svojem političkom trijumfu, nije uspio konsolidirati liberalnu imaginaciju u domeni kulture; ako je shvaćen kao ideologija koja je dopustila da se umjetnost odmetne ne samo od duhovnih temelja i vrlina političkog poretka već i od tradicionalnih estetskih kriterija dobrog i lijepoga, onda takav projekt nužno mora biti, tvrde neokonzervativci, nadomješten usavršenijim projektom, projektom koji će upravo metapolitičkim pokušajem ponovne moralizacije umjetnosti postaviti temelj za konsolidaciju američkog političkog režima na obnovljenim konstitutivnim vrijednostima. U Kristolovu se eseju već afirmira ideja da liberalnu političku imaginaciju, zbog toga što nije bila u stanju iznaći legitimaciju "liberalnog kapitalizma" i "buržoaskog *ethosa*" (1995: 100) u domeni kulture (unatoč ostvarenoj hegemoniji u "političkom društvu"), valja zamijeniti neokonzervativnom političkom imaginacijom kao ideologijom koja će iznova konsolidirati i proširiti legitimaciju američkog političkog poretka. Pritom politički mit o dekadenciji Amerike kao duhovno-povijesnoj propasti koju je tobože skrivio liberalizam svojim unutarnjim kvarenjem igra središnju ulogu u afirmaciji neokonzervativizma kao sile kulturne palingeneze koja donosi izbavljenje od dekadencije. Dijagnoza književnosti dekadencije kao dominantne struje u književnosti istovremeno je i prodor neokonzervativne kritike u percipirane devijacije, patologije i nemoral uzgojene u takvim djelima i nagovještaj pročišćenja i obnove književnosti pomoću onog što neokonzervativci, kao organski intelektualci u metapolitičkom ratu protiv književnosti dekadencije, definiraju kao etički i estetički ispravno.

U eseju "High, Low, and Modern" ("Visoko, nisko i moderno") Kristol će ustvrditi da je nekadašnja "visoka kultura", koja je dominirala kulturnom sferom liberalnih poredaka prije propasti liberalne imaginacije, počivala na shvaćanju književnosti kao dijela "kontinuiteta kulturne tradicije i moralne uloge koju su u životu nacije igrali umjetnost i umjetnik" (2011: 104). "Visoka kultura" u Kristolovoj se književnoj kritici poistovjećuje s kulturom još uvijek zdravog kulturnog organizma koji i dalje počiva na svojim konstitutivnim vrijednostima, etici, organskom razvoju i političko-teološkim transcendentalnim okvirima. "Visoka kultura", utoliko, biva shvaćena u vezi s povijesnim periodom u kojem su još vrijedili "standardi izvrsnosti", integracija umjetnosti s "kulturnom tradicijom" i "duhovnim temeljima" poretka te u kojem su umjetnici bili, kako je Kristol ustvrdio, "čuvari javnog morala" (*ibid.*). S druge strane, slomom "visoke kulture", ali i političkog poretka kojem je mistiku trebala podariti liberalna politička imaginacija, otpočinje duhovno-povijesni stadij dekadencije kao period u kojem

najzad biva konkretiziran nihilizam moderniteta. Utoliko pojavu književnosti dekadencije neokonzervativci shvaćaju kao odraz političko-teološkog i političko-filozofskog prevrata kojim je predmoderna tradicija nepovratno prekinuta i oskvrnuta. Umjesto književnosti s moralističkom prirodom utemeljenom na jasnim estetskim standardima, vezi s tradicijom i zadaćom očuvanja javnog morala nastupa era moderne književnosti čije je mnoštvo individualiziranih emotivističkih estetika lišenih standarda "visoke kulture", prema Kristolu, nužno moralo dovesti do pretvaranja književnosti u moralni vakuum u kojem bilo koji estetički kvantum moći može afirmirati suštinski neprijateljske ideje prema političkom režimu i njegovoj političkoj imaginaciji. Neokonzervativizam će upravo zbog tog razloga gajiti duboko nepovjerenje i zazor prema književnosti, smatrajući je odmetnutim moralnim kontinentom koji valja neprestano nadzirati i kontrolirati poradi očuvanja javnog morala od ugroza i latentnih sila degeneracije koje prijete zatrovati vrlinu. Budući da je proglašena smrt liberalne imaginacije, neokonzervativizam sebe predstavlja kao zaštitnika od "subverzije javnog morala" (*ibid.*: 113). Neokonzervativna se politička imaginacija promiče kao jedini dovoljno snažan, političko-filozofski čvrsto utemeljen, ali i ideološki primamljiv okvir ponovnog začaravanja američkog političkog poretka. Pritom se književna kritika rabi kao metapolitički kanal pomoću kojeg se nastoji razvlastiti književnost dekadencije te ponuditi vizija moralno ozdravljene, pročišćene književnosti, usklađene s tzv. javnim moralom političkog poretka.

Kao primjer takve književne kritike u korpusu Kristolovih političkih komentara može poslužiti esej "Horatio Alger and Profits" ("Horatio Alger i profiti") u kojem se postavlja pitanje kako liberalni kapitalizam može iznova izgraditi svoju legitimaciju kao najpoželjniji ekonomski poredak. Kristol odgovor pronalazi u romanima Horatija Algera, u kojima vidi "jedini supstancijalni korpus američke književnosti u kojem su poduzetnici heroji, a ne zlikovci" (1978: 86). Algerovi romani bili su namijenjeni prvenstveno omladini, a razlog njihove popularnosti prije Drugog svjetskog rata Kristol pronalazi u tome što su "odgovarali izvjesnim dubokim američkim uvjerenjima", s obzirom na to da su u čitatelja kultivirali "buržoaske vrline" (*ibid.*). No još veća važnost Algerovih romana, prema Kristolu, očituje se u tome što se u njima grade moralističke pripovijesti u kojima se američki kapitalizam pojavljuje u punini svoje moralne i republikanske prirode. Poduzetnici koje prikazuje Alger moralni su pojedinci kroz čije se radnje očituje "kontinuitet između privatne etike i društvene etike dobrog društva" (*ibid.*). U takvoj viziji uspjeha nema mjesta pohlepi, sebičnosti, hedonizmu i asocijalnoj odvojenosti privatne potrage za srećom od općeg dobra društva, čime se prenosi krajnje razumljiva pouka da se samoostvarenje u liberalnom kapitalizmu može

postići isključivo ustrajnim življenjem u skladu s konstitutivnim "buržoaskim vrlinama". Algerovi romani utoliko su primjer književnosti kakvu neokonzervativni projekt entuzijastično prihvaća, no Kristol ističe da je književnost poput Algerove iznimno rijetka u suvremenoj američkoj književnosti "upravo zato što je buržoasko-kapitalistički poredak tako 'dosadan' iz svoje 'egzistencijalne' perspektive" (*ibid.*: xi). Kristol uviđa da upravo zbog toga što svijet liberalnog kapitalizma koji opisuje Alger ne nudi žestoke strasti, ekstazu i revolt, već nudi viziju smirenog, društveno odgovornog i moralnog života, u Americi nije bilo dovoljno "pjesnika koji bi pjevali u čast" liberalnom kapitalizmu (*ibid.*). Stoga se iz Kristolova eseja o Algeru iščitava središnja misija neokonzervativnog projekta – iniciranje metapolitičkog projekta osvajanja kulture shvaćene kao sustava "koji legitimira ili delegitimira institucije društva" (*ibid.*: 89). Nova kultura – utemeljena na onome što neokonzervativci predstavljaju kao "autentične" i "istinske" vrijednosti američkog političkog režima – utoliko ima biti utemeljena na sustavnoj političkoj imaginaciji koja će nadomjestiti delegitimiranu liberalnu imaginaciju i kroz kanale kulture konsolidirati novo začaravanje pojedinca i režima. Algerova književnost pritom, za Kristola, služi kao putokaz za pročišćenu i moralno ozdravljenu književnost koja odražava palingenezu nakon iskustva življenog nihilizma i pada u dekadenciju.

80

4.

Među neokonzervativcima prve generacije intelektualac koji se najsustavnije i najtvrdje uhvatio ukoštac s pisanjem književne kritike i njezinim pretvaranjem u metapolitički kanal za normaliziranje neokonzervativnih ideja bio je Norman Podhoretz. Već u jednoj od svojih ranih književnih kritika, u članku "The Arnoldian Function in American Criticism" ("Arnoldovska funkcija američke kritike"), Podhoretz se predstavlja kao kritičar suvremene američke književnosti čiji su nazori o književnosti oblikovani *The Liberal Imagination* i njezinim "arnoldovskim" pristupom (1951: 59). Osim što donosi prikaz spomenute knjige, članak je zanimljiv – ako ga sagledavamo u kontekstu geneze i razvoja neokonzervativnih ideja – zato što kao jedan od središnjih aspekata Trillingova pristupa literaturi naglašava njegovu ustrašenost pred onodobnim stanjem liberalne književne kritike koja, posve nesvjesna raspada liberalne imaginacije u sferi kulture, još uzdiže neke autore (primjerice Dreisera) koji predstavljaju tabor napada na istu tu imaginaciju. Zato će kao jedan od najvažnijih doprinosa knjige Podhoretz istaknuti Trillingovu najavu buduće opasnosti za liberalni poredak koja se očituje

u "oslabljivanju kritičkog osjeta koje vodi [...] direktno prema pogrešnoj procjeni o ključnim odrednicama politike i kulture" (*ibid.*: 62). Upravo u tom momentu ustrašenosti pred raspadom liberalnog "kritičkog osjeta" nalazimo najranije korijene neokonzervativne književne kritike: nasuprot književnoj kritici koja bi trebala stajati na strani obrane liberalne imaginacije, ali koja u potpunosti gubi svoj "kritički osjet" i ne zamjećuje opasnost nihilizma, postupno se počinje izgrađivati neokonzervativna književna kritika utemeljena na novom, osnaženom "kritičkom osjetu" koji će joj omogućiti da jasno "procjenjuje o ključnim odrednicama politike i kulture" u poratnoj Americi.

Takvu ćemo vrstu književne kritike naći u mnogobrojnim Podhoretzovim esejima, recenzijama, prikazima i kritikama posebice iz 1960-ih i 1970-ih, u kojima oštrinu svojeg "kritičkog osjeta" suvremenosti pokazuje analizirajući djela u kojima pronalazi utjelovljenje "nihilističkih" tendencija u književnosti. Kao primjer takve kritike može nam poslužiti Podhoretzova kritika *The Public Burning* Roberta Coovera, romana koji uokviruje suđenje Rosenbergovima kao začetak "fašističke države" u koju se SAD tobože pretvara za vrijeme borbe protiv komunizma (1977). Podhoretzova kritika prikazuje (ili bolje rečeno: razotkriva) roman kao uporište mržnje prema američkom političkom režimu i njegovim vrijednostima, u njemu se Amerika oslikava kao "zlo u svakom mogućem smislu" (*ibid.*: 28). Ono što Podhoretz vidi kao posebice problematično u romanu prikaz je Amerike kao imperijalističkog Ujaka Sama koji, pod krinkom borbe protiv SSSR-a, ustoličuje svoju bespoštednu globalnu hegemoniju, dok je komunizam oslikan kao "fantom" paranoidne niksonovske Amerike, "izmišljen s isključivim ciljem opravdanja čudovišnog i zločinačkog napora amerikanizacije čitavog svijeta" (*ibid.*: 34). Neokonzervativna se kritika – barem kako se sama voli predstavljati – odvaja od liberalne kritike po tome što je ona svjesna "neprijateljskog" projekta osvajanja kulturne hegemonije preko koje se, posebice u književnosti, promiče ono što Podhoretz tumači kao mržnju prema Americi na temelju prikaza Sjedinjenih Država kao fundamentalno zlog imperija. Zadaća je neokonzervativne kritike, utoliko, ponuditi dijagnozu aktualiteta kao stadija dekadencije, a zatim i genealogije nihilizma.

Kao i u slučaju Kristolove kritike, i Podhoretzova se književna kritika temelji na uporabi političkog mita o dekadenciji prema kojem se političko-teološki i političko-filozofski raspad predmodernog poretka smisla odražava i na modernu književnost. Modernizam, kao radikalizaciju nihilizma što ga u sebi krije moderna književnost, Podhoretz vidi i kao "novo shvaćanje stvarnosti i pronalaženje novog načina da se unese red u poseban kaos modernog života" (1974: 96), ali i kao "neprijateljstvo prema 'buržoaskom društvu' i onome što danas nazivamo 'vrijed-

nostima srednje klase” (*ibid.*). I modernizam, a zatim i književnost “kontrakulture”, Podhoretz u konačnici vidi kao dekadentne oblike književnosti, pa čak i kao negaciju biti književnosti, jer u njima ne pronalazi realistički prikaz društva koji sa sobom nužno nosi i afirmaciju izvornih moralnih temelja tog društva. Zato se kao ključna meta Podhoretzove kritike u većini slučajeva pojavljuje upravo književnost “kontrakulture” kao tada suvremena i aktualna književnost u kojoj su neokonzervativci nalazili reinkarnacije za društvo najtoksičnijih tendencija modernizma i antizapadnih zloduha književnosti otpale od morala, štoviše: književnosti koja se percipira kao egzistencijalni neprijatelj i uništavatelj američke *politeie*.

Pisci *beat* generacije, Kerouac posebice, u Podhoretzovu su eseju “The Know-Nothing Bohemians” (“Boemi neznalice”) prikazani kao glasovi “nemirne, pobunjene, zbuñjene omladine” (1964: 144) za koju je ideal života antiburžoaski život. Za Podhoretza književnost *beat* pokreta, kao izraz “kontrakulture”, nije samo eskapizam ili odbacivanje društva, već je riječ o puno dubljem problemu koji metastazira u tkivu liberalnog poretka, jer je “boemština 1950-ih [...] bila neprijateljski nastrojena prema civilizaciji, štovala je primitivizam, instinkt, energiju, ‘krv’” (*ibid.*: 147). *Beat* književnost pronašla je savršenu nadopunu u “mističkim doktrinama i iracionalističkim filozofijama” (*ibid.*) upravo zato što je u zapadnoj civilizaciji i, sasvim konkretno, američkom političkom režimu vidjela nešto suštinski zlo, što valja prevladati. Tipično za neokonzervativno shvaćanje, Podhoretz tu pobunu protiv civilizacije tumači kao krajnju posljedicu moralnog nihilizma (naglašeno moderne i antitradicionalističke) estetike na kojoj se *beat* pokret napaja – estetike čiji “*ethos* prelazi u nasilje i kriminal, ovisnost o drogama i ludilo” (*ibid.*). Nihilistički se karakter *beat* književnosti, prema Podhoretzu, nalazi u sadržaju i stilu koji afirmiraju ono “vrlo primitivno, vrlo spontano, vrlo elementarno” (*ibid.*: 150). Ne samo da je *beat* književnost, prema takvoj interpretaciji, pobjedonosni pir nihilizma već se ona predstavlja i kao utjelovljenje književnosti dekadencije, književnosti kao odraza duhovno-povijesnog propadanja liberalnog poretka smisla (sa svojom delegitimiranom političkom imaginacijom). Pritom se usvaja otvoren psihopatološki pristup tumačenju književnosti dekadencije, tj. dekadentne književnosti: sablažnjivost i transgresivnost sadržaja, opscenost i nemoralnost imaginarija, dezintegracija forme i vulgarizacija stila takve književnosti vide se tek kao odraz stadija dekadencije Amerike, a takva se književnost shvaća i kao kvalitativno loša i kao iznimno opasna za javni moral, pa čak i za opstojnost političkog poretka zbog širenja onoga što se tumači kao moralna zaraza. Zapravo, ono što Podhoretz detektira u takvoj književnosti jest otvoren zagovor anomalije, zagovor rušenja političke zajednice i pretvaranja atomiziranog individuuma u kvantum volje za moć vođen partikularnom estetikom i etikom te negativnim

afektima kao pobunom protiv "normalnih osjećaja" (*ibid.*: 157). Književnost se, iz neokonzervativne perspektive, u tom aspektu pokazuje u punini svoje antinomijske, "jer postoji suspregnut vapaj u tim knjigama [*beat pisaca*]: ubij intelektualce koji mogu govoriti koherentno, ubij ljude koji mogu sjediti mirno pet minuta, ubij te nerazumljive likove koji su sposobni postati ozbiljno vezani za suprugu, za posao, za razlog" (*ibid.*).

U zbirci autobiografskih zapisa *Ex-Friends (Bivši prijatelji)* Podhoretz je svoj "kritički osjet" za dijagnosticiranje nihilizma književnosti dekadencije usmjerio na Ginsberga kojeg, za razliku od Kerouaca, doduše smatra "nadarenim piscem" (1999: 26), ali istovremeno i puno "zlokobnijom figurom od Kerouaca" (*ibid.*: 27) zato što u Ginsbergovim djelima "suspregnuti vapaj" za razaranjem Amerike prerasta u nesuspregnut urlik. Ginsberg je za Podhoretza utjelovljenje čistog antinomijanzma, i to u njegovoj neskrivenoj antirepublikanskoj inačici koja neminovno vodi k anomiji, jer buržoaskom *ethosu* pretpostavlja "život bez limita" (*ibid.*: 34), život lišen mjere i okova, život vitalizma i afekata. Ginsbergov je urlik, za Podhoretza, ništa drugo doli glas pleoneksije koja želi biti priznata, i to kao nova konstitutivna vrijednost na stratištu američkog političkog režima. Štoviše, Podhoretz će u Ginsbergovoj poeziji uočiti ne tek književnost dekadencije, već i energiju "degeneracije", "ludila" i "perverzije" (*ibid.*: 36). Ginsberga utoliko vidi ne samo kao pisca etički i estetički loše i opasne poezije, već i kao psihopatološki slučaj čija je književnost nastavak njegove izopačenosti odnosno njegove seksualnosti kao "drugачijeg načina izražavanja prezira prema normalnom životu" (*ibid.*). Za Podhoretza Ginsbergova homoseksualnost postaje prvoklasno političko pitanje i jedna od glavnih meta napada upravo stoga što neokonzervativna književna kritika počiva na dijagnozi i obračunu sa svime onime što se predstavlja kao moralno izopačenje ili iskrivljenje vrline, a što se u književnosti pojavljuje, prema takvoj interpretaciji, zbog afirmacije emotivističkih estetika otpalih od tradicionalne estetike i proizašlih iz odabраниh partikularnih etičkih pozicija. Psihopatološki se pristup pritom razvija u potpunosti: Podhoretz će Ginsbergovu "perverziju" i moralnu izopačenost vidjeti kao razlog zbog kojeg je i njegova književnost antinomijska, antiamerička i neprijateljski nastrojena prema "normalnom životu", dok će se "perverzija" tumačiti kao posljedica dekadencije u kojoj se našla Amerika zbog propasti liberalne imaginacije. *Urlik* je, stoga, prikazan kao suštinski izopačeno djelo, djelo koje promiče "uvjerenje da je svaki oblik pobune protiv američke kulture (koja po njihovu mišljenju obuhvaća sve, od predgrađa i supermarketa do književnih časopisa visoke kulture poput *Partisan Reviewa*) hvalevrijedan, dok su homoseksualnost, jazz, ovisnost o drogama i skitnja izvrsni primjeri takve pobune" (Podhoretz 1984: 34). Djelo je to u kojem se, prema Podhoretzu, razot-

kriva antinomijski karakter moderne književnosti otrgnute od tradicije, u kojem dovršen biva san o rušenju Amerike, dekompoziciji američkog političkog režima i spektaklu dekadencije. No upravo je takav neprijatelj potreban neokonzervativnoj književnoj kritici kako bi učvrstila tumačenje aktualiteta na temelju političkog mita o dekadenciji, kako bi predstavila sebe kao agenta obrane tobože izvornih i istinskih vrijednosti američkog političkog režima te kako bi, u konačnici, ponudila viziju kulturne palingeneze.

U *Doings and Undoings* eseji će biti posvećeni ne samo psihopatološkom obračunu s dekadencijom već i nagovještaju kulturne palingeneze kroz percipirane zdrave i organske dijelove moderne američke književnosti koja nudi ozdravljenje od nihilizma i prevladavanje dekadencije. Pritom Podhoretz pozornost posvećuje suvremenim romanima koji odbijaju pristati uz pomodarstvo nihilističkog pisanja odupirući se hegemonijskim prikazima "emocionalne sterilnosti i moralne praznine" (1964: 166). Kako bi pokušao razumjeti percipirani trijumf nihilizma i njegovo pretvaranje u nešto što je već odavno postalo samorazumljivim i općeprihvaćenim u američkoj književnosti, Podhoretz se okreće romanima koji i sami počivaju na prikazu življenog nihilizma, ali ipak nude jasnu moralističku ogradu od njega, kao i viziju prevladavanja tog stanja. Kao jednu od književnih trajektorija izbjavljenja i pročišćenja od nihilizma Podhoretz predstavlja romane Saula Bellowa. Bellowa, prema Podhoretzu, od nihilističke srednje struje američke književnosti odvaja to što prihvaća dijagnozu da je priroda modernog društva nihilistička, ali, za razliku od svojih suvremenika, ne zagovara antiburžoasku pobunu protiv Amerike, već kreira novi heroizam, heroizam "prihvaćanja ukupnog bremena vremena i mjesta, koji se odbija držati podalje od njega, ali istovremeno uspijeva ne biti preplavljen ili poništen njime" (*ibid.*: 209). Taj novi "heroizam" Podhoretz pronalazi u romanu *Čovjek bez oslonca* u kojem protagonist, iako je suočen s proživljenim ponorom nihilizma, ipak ne odabire ni povlačenje u umjetnost ni zanošenje revolucijom, već prihvaća svijet takav kakav jest (*ibid.*: 210). Već u tom "heroizmu" Podhoretzov neokonzervativizam pronalazi nagovještaj palingeneze, koja je povezana sa zamišljanjem poretka onkraj liberalizma na temelju političke imaginacije koja ima snagu iznova začarati odnos otuđenog pojedinca i totaliteta kulturnog organizma.

Vrhunac antinihilističke književnosti u Saula Bellowa Podhoretz će vidjeti u *Doživljajima Augieja Marcha*. Naime, u tom romanu Podhoretzova književna kritika otkriva "novi impuls za slavljenjem vrlina američkog sustava i američkog života uopće" (*ibid.*: 215). Upravo se u tom romanu potvrđuju i legitimiraju "duhovni temelji" američkog režima za kojim neokonzervativci toliko žude, pronalazeći u takvoj književnosti istinskog čuvara poretka. Štoviše, Podhoretz će istaknuti da se u tom romanu ozbiljuje "probijanje kroz sve nerješive probleme

ispravna odnosa sebstva prema društvu“ (*ibid.*: 216) koje za cilj ima prevladati otuđenje modernog pojedinca od političkog režima i njegovih etičkih okvira. U *Doživljajima Augieja Marcha* protagonist postaje, kako Podhoretz zamjećuje, Amerikanac čije je sebstvo oblikovano konstitutivnim američkim vrijednostima i građanskim ili republikanskim *ethosom*. Zbog toga će Podhoretz, uzdižući roman zbog njegovih moralnih karakteristika, ustvrditi da u njemu čitatelji pronalaze “osjećaj radosnog spajanja sa zajedničkim sjemenjem američkog života” (*ibid.*). Neokonzervativnu književnu kritiku posebice raduje što se obračun s nihilizmom u djelima poput *Doživljaja Augieja Marcha* očituje ne samo u sadržaju već i u formi i stilu. Podhoretz će, stoga, uočiti da se pikarska forma romana i njegov realistički stil savršeno povezuju sa samim antinihilističkim duhom djela i sadržajem (nadvladavanja nihilizma), obnavljajući na taj način tradicionalnu formu romana pisanog u stilu karakterističnom za period visoke kulture. U tom se smislu Augie March, uz dlaku dominantnim tendencijama američke književnosti, u Podhoretzovu čitanju Bellowa pojavljuje kao simbol izlaska iz stanja nihilizma: on je lik koji nadilazi vlastitu alijenaciju prihvaćanjem života kakav jest; on je lik koji omogućava “ponovno otkrivanje Amerike i američkog sna” (*ibid.*: 217).

Nasuprot standardnim modernim likovima, Augie March pojavljuje se kao čudo, kao lik kojeg karakterizira “cjelovitost bivanja” (*ibid.*: 218), iz čijeg veltanšanja izbija “optimizam o Americi” te želja za vraćanjem njezinim konstitutivnim vrlinama i mitovima (*ibid.*: 219). Za neokonzervativnu književnu kritiku upravo je takav smjer kretanja književnosti najpoželjniji, jer nasuprot književnosti dekadencije predstavlja s tradicijom iznova spojen organski razvoj usklađen s onim što se vidi kao bit književnosti, koju, naravno, neokonzervativizam pretvara u jednu od metapolitičkih alatki u svom projektu kulturne rekonkviste kao preduvjeta za osvajanje političke vlasti, a u konačnici i vlasti nad državom. Za neokonzervativce riječ je o pravovaljanoj književnosti koja se služi snagom svoje prijemčivosti i primamljivosti kako bi u sferi kulture legitimirala američki politički režim. Ono što Podhoretz pronalazi u Bellowljevim romanima jest osnažena i iznova probuđena politička imaginacija kao okvir za davanje smisla životu u političkoj zajednici i kao politička mitologija koja sakralizira politički režim čineći ga jedinim smislenim totalitetom u kojem sebstvo može biti ostvareno.

Neokonzervativci će kao zadaću književne kritike vidjeti pronalaženje, pozitivno evaluiranje, promicanje i daljnje poticanje razvoja nesuvremene književnosti koja još uvijek stoji na zasadama tradicije, koja još uvijek shvaća ulogu pisca kao čuvara javnog morala i koja još uvijek umije ponuditi osjećaj smisla i pripadanja poretku. Pritom je zadaća neokonzervativnog kritičara pronaći i izdvojiti poglavito

romane koji se mogu obraćati širokoj publici, koji posjeduju potrebnu prijemčivost i sposobnost buđenja pravovaljane političke imaginacije u čitatelju te koji u isto vrijeme mogu biti visoko vrednovani i od kritičara koji nisu uključeni u neokonzervativni projekt. "Optimizam prema Americi", trijumf morala i republikanskog *ethosa*, mistiku spajanja sebstva s političkim režimom i političkom imaginacijom kao porecima smisla, a koje Podhoretz pronalazi u *Doživljajima Augieja Marcha*, neokonzervativna će književna kritika identificirati kao pokazatelj smjera u kojem mora krenuti pročišćenje književnosti od dekadencije. Štoviše, neokonzervativci će kao ključnu zadaću književne kritike vidjeti pronalaženje, evaluaciju i promicanje književnih djela koja utjelovljuju takve vrijednosti posjedujući tradicionalne estetske kvalitete, imaginativnu snagu i prijemčivost odvratanja od dekadencije te moć uvjeravanja u povratak konstitutivnim vrijednostima američkog političkog režima kao okvira dobrog i smislenog života.

LITERATURA

86

- Abrams, Nathan. 2010. *Norman Podhoretz and Commentary Magazine: The Rise and Fall of Neocons*. London/New York: Continuum.
- Cooper, Danny. 2010. *Neoconservatism and American Foreign Policy*. London: Routledge.
- Critchlow, Donald i Nancy MacLean. 2009. *Debating the American Conservative Movement: 1945 to the Present*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- De Benoist, Alain. 2019. "Antonio Gramsci: A brief intellectual biography of the father of metapolitics". U: *Arktos*. Internet. 2. svibnja 2019.
- Dunn, Charles i David Woodard. 2003. *The Conservative Tradition in America*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- East, John. 1986. *The American Conservative Movement: The Philosophical Founders*. Chicago: Regnery Books.
- Evola, Julius. 2002. *Men Among the Ruins: Post-War Reflections of a Radical Traditionalist*. Rochester: Inner Traditions.
- Farber, David. 2010. *The Rise and Fall of Modern American Conservatism: A Short History*. Princeton: Princeton University Press.
- Faye, Guillaume. 2011. *Why We Fight: Manifesto of the European Resistance*. London: Arktos. EPUB.
- Gary, Dorrien. 2004. *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*. New York: Routledge.
- Gottfried, Paul. 2007. *Conservatism in America: Making Sense of the American Right*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gramsci, Antonio. 2000. "Intellectuals and Education". U: *The Gramsci Reader: Selected Writings 1916-1935*. Ur. David Forgacs. New York: New York University Press: 300–322.

- Griffin, Roger. 2007. *Modernism and Fascism: The Sense of a Beginning under Mussolini and Hitler*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Guttmann, Allen. 1967. *The Conservative Tradition in America*. Oxford: Oxford University Press.
- Heilbrunn, Jacob. 2009. *They Knew They Were Right: The Rise of the Neocons*. New York: Anchor.
- Johnson, Greg. 2018. “Politics, Metapolitics & Hegemony”. U: *Counter-Currents*. Internet. 1. veljače 2018.
- Kirkpatrick, Jeane. 2004. “Neoconservatism as a Response to the Counter-Culture”. U: *Neoconservatism*. Ur. Irwin Stelzer. London: Atlantic Books: 235–240.
- Krebs, Pierre. 2012. *Fighting for the Essence: Western Ethnocide or European Renaissance?*. London: Arktos. EPUB.
- Kristol, Irving. 1970. “‘When virtue loses all her loveliness’ – some reflections on capitalism and ‘the free society’”. U: *National Affairs* 21: 3–15.
- Kristol, Irving. 1978. *Two Cheers for Capitalism*. New York: Basic Books.
- Kristol, Irving. 1983. *Reflections of a Neoconservative: Looking Back, Looking Ahead*. New York: Basic Books.
- Kristol, Irving. 1995. *Neoconservatism: The Autobiography of an Idea*. New York: Free Press.
- Kristol, Irving. 2011. *The Neoconservative Persuasion: Selected Essays, 1942-2009*. New York: Basic Books.
- Kukavica, Sebastian. 2023. “The Splendour of Decadence: The Moral Geography of the European South in Victorian Travelogues”. U: *Victorian Popular Fictions* 5, 1: 124–141.
- Nash, George. 1976. *The Conservative Intellectual Movement in America Since 1945*. New York: Basic Books.
- Novak, Michael. 1993. *The Catholic Ethic and the Spirit of Capitalism*. New York: The Free Press.
- Podhoretz, Norman. 1951. “The Arnoldian Function in American Criticism”. U: *Scrutiny* 18, 1: 59–65.
- Podhoretz, Norman. 1964. *Doings and Undoings: The Fifties and After in American Writing*. New York: The Noonday Press.
- Podhoretz, Norman. 1974. “The Literary Light as Eternal Flame”. U: *The Saturday Review*, 24. kolovoza: 90–119.
- Podhoretz, Norman. 1977. “Uncle Sam and the Phantom”. U: *The Saturday Review*, 17. rujna: 27–33.
- Podhoretz, Norman. 1979. *Breaking Ranks: A Political Memoir*. New York: Harper & Row.
- Podhoretz, Norman. 1984. “A Howl of Protest in San Francisco”. U: *On the Poetry of Allen Ginsberg*. Ur. Lewis Hyde i Ann Arbor: The University of Michigan Press: 34–35.
- Podhoretz, Norman. 1987. “A Monument to Jack Kerouac?”. U: *The Washington Post*. Internet. 1. travnja 2023.
- Podhoretz, Norman. 1999. *Ex-friends: falling out with Allen Ginsberg, Lionel & Diana Trilling, Lillian Hellman, Hannah Arendt, and Norman Mailer*. New York: Free Press.
- Podhoretz, Norman. 2005. “World War IV: How It Started, What It Means, and Why We Have to Win”. U: *The Right War? The Conservative Debate on Iraq*. Ur. Gary Rosen. Cambridge: Cambridge University Press: 102–169.
- Rossiter, Clinton. 1955. *Conservatism in America*. New York: Alfred A. Knopf.

- Ryan, Maria. 2010. *Neoconservatism and the New American Century*. Basingstoke: Palgrave.
- Ryn, Claes. 2023. *The Failure of American Conservatism and the Road Not Taken*. New York: Republic Book.
- Schoenwald, Jonathan. 2001. *A Time for Choosing: The Rise of Modern American Conservatism*. Oxford: Oxford University Press.
- Steinfels, Peter. 1979. *The Neoconservatives: The men who are chainging America's politics*. New York: Simon & Schuster.
- Tanenhaus, Sam. 2009. *The Death of Conservatism*. New York: Random House.
- Trilling, Lionel. 1953. *The Liberal Imagination: Essays on Literature and Society*. New York: Doubleday & Company.
- Trilling, Lionel. 1980. “O nastavi moderne književnosti”. U: *Književna smotra* 12, 38/39: 11–19.
- Vaïsse, Justin. 2011. *Neoconservatism: The Biography of a Movement*. London: Belknap Press.
- Williams, Michael. 2005. “What is the National Interest? The Neoconservative Challenge in IR Theory”. U: *European Journal of International Relations* 11, 3: 307–337.
- Xiberras, Martine. 2012. “Politička mitologija i kolektivne identifikacije”. U: *Politički mitovi*. Ur. Frederic Monneyron i Antigone Mouchtouris. Zagreb: TIM press: 11–23.

Abstract

AMERICAN NEOCONSERVATIVE LITERARY CRITICISM OF IRVING KRISTOL AND NORMAN PODHORETZ

Neoconservatism should be understood as a form of American conservative ideology; as a specific project of political philosophy aimed at overcoming the perceived stage of nihilism in the United States after 1968; as a metapolitical project aimed at achieving political hegemony through prior establishment of cultural hegemony; and as a revivalist rhetoric of the grand narrative of American exceptionalism. The political myth of decadence reveals itself as matrix of the central concepts of neoconservatism. Neoconservative literary criticism arises from the fundamental metapolitical premise that only through the establishment of cultural hegemony and the revaluation of political concepts and the constitutive values of the political regime decadence can be prevailed and cultural palingenesis initiated. Calling for a strict scrutiny over literature and its purification from contagion of decadence, neoconservatives perceive modern literature as a potential threat and a reservoir of antinomian political imagination that undermines the American political regime by challenging and debunking its constitutive values. Therefore, neoconservatives conceive literary criticism as a metapolitical tool for delegitimizing decadent literature and, ultimately, offering a vision of a morally rejuvenated and purified literature reflecting the constitutive values of the American political regime, the orthodoxy of its republican virtue, and its alleged public morality. The remoralization of literature that neoconservatives present as the goal of their literary criticism is thus only part of a more systematic project of neoconservative political imagination, which, due to the proclaimed collapse of the liberal political imagination, presents itself as the only sufficiently powerful, politically and philosophically well-founded, as well as ideologically alluring basis for re-enchantment and legitimation of the American political regime. Through the analysis of literary criticism by Irving Kristol and Norman Podhoretz as the most influential neoconservatives of the first generation, this paper demonstrates the characteristics of the neoconservative metapolitical crusade against the decadent literature in the USA.

Keywords: neoconservatism, metapolitics, decadence, Irving Kristol, Norman Podhoretz